OVIDIUS UNIVERSITY - CONSTANTA
THE FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY

PhD THESIS

ABSTRACT

SCIENTIFIC COORDINATOR:

Pr. NICOLAE V. DURĂ, PhD, Univ. Professor

PhD APPLICANT:

Pr. Leonte Ovidiu Ioan

CONSTANTA 2012

ORDINATION MYSTERY

ACCORDING TO THE ORTHODOX AND ROMAN-CATHOLIC CANONICAL LEGISLATION AND DOCTRINE

SCIENTIFIC COORDINATOR:

Pr. NICOLAE V. DURĂ, PhD, Univ. Professor

PhD APPLICANT:

Pr. Leonte Ovidiu Ioan

CONTENTS

a. The Mystery of the Holy Ordination According to the Latin Canonical Codex

b. Priesthood Mystery Grantees

c. Requirements Needed for Ordination Candidates
1. Religious Requirements
2. Free Choice for Ordination
3. Christian Roman-Catholic Membership
4. Theological-Cultural and Juridical-Canonical Background
5. Physical Requirements
6. Moral Requirements
7. Requirements that Precede the Holy Mystery of Ordination

d. Draw-Backs for Priesthood Mystery

e. Dispensation

f. Celibacy in the Roman-Catholic Church

B. The Relationship between the Eucharist and the Jurisdiction
a. Clergy Jurisdiction According to the Latin Canonical Codex
b. Papal Primacy
c. Papal Infallibility

Part III. Evaluation of the Canonical Legislation and Doctrine of the Two Churches (Orthodox and Roman-Catholic) Regarding the Ordination Mystery
a. Evaluation of the Orthodox Canonical Legislation and Doctrine
b. Evaluation of the Roman-Catholic Legislation and Doctrine
c. The Holy Mystery of Ordination in the Dialogue between the Orthodox and Roman-Catholic Churches

Conclusions
Bibliographical References

Numerous studies and works have been written about the Ordination Mystery, both in the Orthodox and the Roman-Catholic Churches. However, few such works have canonical contents, most of them in the Orthodoxy. Besides, we do not have yet any comparative canonical study about Ordination, which is a serious gap and represents an obstacle for the scientific approach on the evaluation of the outputs obtained from the Orthodox-Roman-Catholic dialogue. Certainly, when we shall only have available the Compared Sacramental and Canonical Law we will be able to make the objective and fully understood evaluation of the canonical doctrine regarding the administration of the Holy Mysteries within the two Churches, i.e. The Orthodox Church and The Roman-Catholic one. Nevertheless, based on the complete understanding of such facts and urged by the outspoken wish of bringing the constructive contribution to the reunification of the two Churches, I put up myself for the close investigation of the canonical legislations of the two Churches. The output of this investigation is intended to be the object of my PhD Thesis.

The Thesis is based on first-hand works; first of all, I investigated the text of the canonical legislation of the two Churches; afterwards, I studied the comments made by old or present-day canonists, some of them known in the Eastern and Occidental world (e.g. Balsamon, Zonara, Aristen, Nicodim Milas, Liviu Stan, etc.) [1]. At the same time, I used the comments of some Roman-Catholic canonists in order to analyse the text of the Roman-Catholic Canonical Code (e.g. Professors Juan Luis Acebal, Federico Aznar, Teodora I. Jimenez Erresti, Luigi Chiapetta, A. Soria Vasco, H. Laplane, R. P. M. A. Chueca, etc.).

The preparation of my PhD Thesis has also been based on the methods, techniques, and procedures used in any scientific approach, because the elements of the scientific methodology are the instruments that the competent investigator works with, in order to have the permanent control on the subject[2]. Besides, such elements are known as the instruments of every investigator attached to the discipline that he studies and the implications that the results of his work could have[3].

---

1 Cf. Cătălina Mititelu, *Consideraţii privind izvoarele Dreptului canonic ortodox,* in AUO, Constanţa, VI (2008), n. 1.

2 Cf. Tatiana Salma-Cazacu, *Introducere în psiholingvistică,* Bucureşti, 1968, p. 108; Nicolae V. Dură, Cătălina Mititelu, *Regulamentul privind organizarea şi desfăşurarea studiilor universitare de doctorat în cadrul Şcolii doctorale a Facultăţii de Teologie,* in AUO, Constanţa, VII (2009), nr. 1, p. 437-444.

3 Cf. Teodor M. Popescu, *Îndrumări metodice de lucru pentru studenţii în teologie,* in ST, VIII (1956). n. 7-8, p. 498-499; Ştefan Lupu, *Ghid practic pentru elaborarea unei lucrări ştiinţifice în teologie,* Ed. Sapienţia, Iaşi, 2000, p. 20-25.

In order to help the reader to easily understand the contents of my PhD Thesis and become familiar with the topics, I considered as necessary to present in the paragraphs below a number of explanations of the specific precepts.

Our Saviour Jesus Christ entrusted the Ordination Mystery to His Apostles. The bishops as followers of The Holy Apostles put their hands on the candidates and "entitle them to share the Godly Mysteries and work for the humankind salvation"[4].

The Ordination is performed inside the Holy Altar; it confers the candidate the Godly Grace to administrate the Holy Mysteries. The Ordination can only be legal if performed according to the obligatory universal canonical provisions[5].

The Ordination has indelible character, i.e. it is ineffaceable (cannot be undone), as provided by the canons Apostolic 68 and 48 Cartagena: "If a Bishop, Presbyter, or Deacon will have the second Ordination from someone – The 68 Apostolic Canon says – both of them should be defrocked, except the situation where the first Ordination has been performed by heretics, as those who are baptized and ordained by such persons are not allowed to be considered faithful nor clerics" (Can. 68 Ap.)[6].

Therefore, we should remember that the Ordination Mystery cannot be repeated, according to the Apostolic Canon 68 and Cartagena 48, and those who were baptized or ordained by heterodoxies should be baptized and ordained again to become Orthodox. In this respect, we should remember as well that, according to the Orthodox practice and doctrine The Orthodox Church recognizes as valid the ordinations performed by the Roman-Catholic and Non-Chalcedon Churches[7].

The Holy Mystery of Ordination should be administrated for each dignity, starting from the lowest to the top ones, taking into consideration the suitable periods of time that allow the best observation of the candidate's capacity and assiduity to obtain the next rank[8]. In this regard, the Fathers of The Sardica Synod considered that "... it is needed ... to thoroughly and diligently quest ... not to be granted the Bishop rank before someone acquires

---

4 Nicodim Milaş, *Drept bisericesc oriental,* Trad. Dimitrie I. Cornilescu and Vasile S. Radu, Ed. Guternberg, Bucureşti, 1931, p. 222; see also, Liviu Stan, *Legislația bisericească și valoarea ei canonică,* in MO, VI (1954), Craiova, n. 11-12, p. 598-617.

5 Ibidem.

6 Apud Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii,* edit. III, Sibiu, 2005, p. 45. (Note: all canons cited within the pages of our PhD Thesis are excerpted from this Canonical Collection).

7 See the comment on the Apostolic 68 Canon by Ioan N. Floca, (Canoanele Bisericii..., p. 45). About the Non-Chalcedon Churches, see the study published by Prof. Nicolae V. Dură, *Dialogul teologic între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale. Rezultate și perspective,* in vol. Autocefalie și Comuniune. Biserica Ortodoxă Română în dialog și cooperare externă (1885-2010), Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2010, p. 272-297.

8 Cf. Can. 10 Sard; Can. 17 al Sinodului Constantinopolitan din 861.

the ranks of Reader, Deacon, and Presbyter, because each rank should prove the candidate's assiduity to be worthy of making the next step to the high position of Bishop. And each step would be considered according to specific periods of time, certainly not very short ones, which allow the knowledge of his faithfulness and the integrity of his habits and his decency. And as soon as he is considered worthy of the Godly Priesthood, he should be glad of the great honour" (Can. 10 Sardica)[9].

The periods of time needed to be elapsed for each step has been provided since the apostolic epoch (cf. Can. 80 ap.), and confirmed by the ecumenical legislation (cf. 2, 14 I ec., 15, VI ec).

The same canonical provision of the primary Church has also been confirmed in the works of The Ninth Local Synod held in Constantinople in 861, also known as The Second First Synod. Amongst other provisions the canon 17 of this Synod stipulates the obligation that the Ordination should be performed "in accordance with the Church customs" and should be based on "the hierarchic steps after fulfilling for each stage the time established by the law" (can. 17)[10].

The Ordination should be publicly performed, in front of the audience[11] and the clergy during the Holy Liturgy[12], usually on Sundays[13], in such a way that as many faithful persons could attend the ceremony. At the same time, the candidate that becomes a clergy person through Ordination is not allowed to leave this honour as he wishes, because "the mystic consecration of the clergy to serve the Church is considered irrevocable ... and the return of the man to the worldly activity is perjury to God, change of consciousness, and debasement of the spiritual service in the benefit of the worldly one"[14].

According to the apostolic canonical provisions every step taken in Ordination is the exclusive competence of the bishop (Cf. 1, 2 ap; 4 I ec.; 3 VII ec; 6 Sard; 13, 49, 50 cart. etc.), "and he is only allowed to transfer this competence to someone having the same spiritual rank, i.e. to another bishop or archbishop; ... while the ceremony of "hirotesie" (hands-putting) can be delegated to the presbyter, ... only inside monasteries, where the

9 Apud Ioan N. Floca, *op. cit.,* p. 260-261.
10 Ibidem, p. 348.
11 Cf. Constituțiile apostolice, Cartea VIII, cap. 4, apud Nicodim Milaş, *Drept bisericesc…,* p. 223.
12 Cf. Can. 5 Laod.
13 Vezi Constituțiile apostolice, Cartea VIII, cap. 4, apud Nicodim Milaş, *op. cit.,* p. 224.
14 Nicodim Milaş, *op. cit.,* p. 224.

abbots if they are at least hieromonks can perform this step to readers or even hipodeacons for their monastery" [15] (canonul 14 VII ec.; 6 Nichifor Mărturisitorul).

The *"hirotesie"* is "the act performed outside the Altar; the candidate is included in the hierarchy, but is not granted with the possibility to administrate The Holy Mysteries"[16]. It is not sure when the *hirotesie* has been established, but we can admit that it was in the 2nd or 3rd centuries when the lower ranks have occurred, as hipodeacons, anagnosts, psalm-readers, and acolytes (only in the Occident), along with the exorcists, gate-keepers, or deaconesses[17], because this act represents the promotion into this ranks. Later on, when the evolution of the Church life has resulted in the establishment of the administrative and honorific ranks, the *hirotesie* has also been performed for granting these ranks.

At present, the *hirotesie* is performed as service for promoting the candidates into the lower hierarchic ranks (e.g. hipodeacon, reader, psalm-reader, exorcist etc.), as provided by the Canon 24 Laodicea. At first, the deaconesses and the virgins were also considered a included in the lower ranks (cf. Apostolic Constitutions, 3, 11; 3, 16; 8, 19 etc.), with the express specification that the *hirotesie* of such ranks was the exclusive competence of the bishop.

The same act is performed for granting the honorific ranks to the ministers for their outstanding pastoral contributions (sakellarios, iconomos, and stavrophoros – for parish priests, protosingel and archimandrite – for monk priests), as well as for the administrative church positions (archpriest, councillor, abbot, or prior). The status of father confessor is also granted through *hirotesie,* as this rank does not represent a special spiritual gift, but the entitlement for the administration of the Holy Confession[18] (cf. can. 102 Quinisext).

According to the canonical teaching of The Eastern Church, the members of the clergy that grant the divine ranks are invested with spiritual power through the Mystery of Ordination, under its three-folded aspect, i.e. of teacher, sanctifier, and leader; each clergy person, appointed through *hirotesie* or Ordination, regardless the hierarchic rank or the position in the church administration, are under certain rights and obligations stipulated by

---

15 Ioan N. Floca, *op. cit.,* p. 8-9.

16 Nicodim Milaş, *Drept bisericesc…,* p. 222.

17 Cf. Constantin Dron, *Canoanele apostolice,* Ediţia 2, Vol. I, Ed. Cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1933, p. 25; see also, Ciprian Iulian Toroczkai, *Rolul diaconiţelor şi problema hirotoniei femeii,* in RT, 2011, n. 3, p. 183-185; Bolfă-Otic Victoria, *Diaconesele în episctolele pauline,* in Theologica catholica, LIII (2008), n. 2, p. 42-45; Idem, *Mărturii despre diaconesele antice în înscripţii,* in Theologia Catholica, LIII (2008), nr. 1, p. 29-39.

18 See Nicolae V. Dură, *Taina Sfintei Mărturisiri în lumina dispoziţiilor şi normelor canonice ale Bisericii Ortodoxe*; în Mitropolia Moldovei şi Sucevei, nr. LIX (1983), n. 4-6, p. 248-270.

canons (cf. can. 39 ap.; 9, I ec.; 33 VI ec.; 6 Sard. etc.), which maintain "... the order and overall agreement" [19].

Certain Holy Fathers belonging to the ancient church, e.g. Saint Basil of Caesarea, made clear distinction between the "schism" and the "illegal assembly". "It is considered as schism – the Saint underlined – those having different understandings about certain aspects and questions that could be corrected from the Church point of view; illegal assemblies are the groups of disobedient presbyters or bishops and untaught crowds; if someone was found as fallen in mistake and removed from service because he disobeyed the canons, he assigned himself primacy; other persons went together with the one fallen in mistake leaving the genuine Church (Orthodox), and this is the illegal assembly; again, schism is when someone is different from the Church as regards the repentance" (can. 1 Saint Basil of Caesarea)[20].

As some canonists defined, there are two types of *Schism:* confessional and ecclesial. The confessional schism is "the separation from the Church because the different understanding of certain objects less important for the ecclesial teaching or aspects that could be easily reconciled"[21]. The same canon understands and defines the ecclesial schism as "the refusal as regards the obedience to the legal church authority"[22].

The punishments provided by canons for the first type of schism depends on the degree of transgression from the Church teachings; for the second schism the canonical legislation stipulates the deposition for the clergy and the excommunication for the lay persons (Cf. can. I Basil of Caesarea, 31 ap.; 5 Antioh.; 10, 11 Cartag.; 13, 14, 15 of the 1st 2nd Constantinople Synod, etc).

The Project of my PhD Thesis includes three main parts, which present the canonical institution of Ordainment in the light of the canonical legislation, under the Orthodox canonical doctrine, and the Roman-Catholic one. Certainly, the comparative evaluation of the canonical legislation belonging to the two Churches took into consideration both the classic comments (Balsamon, Zonara, and Aristen), and the opinions of the Orthodox and Roman-Catholic canonists in relation with the canonical doctrine of the first millennium.

From the very beginning, I should emphasize that the text of the three chapters offers the more or less competent reader the possibility of understanding both the importance

19 Nicodim Milaş, *Drept bisericesc…,* p. 196.
20 Ioan. N. Floca, *op. cit.,* p. 375-376.
21 Apud Nicodim Milaş, *Drept bisericesc…,* p. 401.
22 Ibidem.

and the actuality of the subject taken into discussion. Nevertheless, it is well-known that the Mystery of Ordination together with its ecclesial and canonical implications are included in the agenda of the theological dialogue between the Orthodox and Roman-Catholic Churches, from which we shall hopefully have successfully outputs. The double aspect, i.e. the importance and the actuality of the subject, was the one that has motivated us in selected the topics, which we have treated keeping in mind the intention of bringing a contribution (on the extent of our possibilities) at the common effort directed to the reconstruction of the Christian unity, which needs the profound knowledge of ecumenical legislation and doctrine regarding the Priesthood Mystery, i.e. the Ordination, and *ipso facto* the ecclesial and canonical implications of this Mystery (the apostolic succession, the communion *"in sacris",* the confession of the same Orthodox Faith as it was formulated by the Holy Fathers of the Ecumenical Church in the first millennium, etc.).

The importance of this subject is also under the sign of the existence of parallel canonical jurisdictions (e.g. in Ukraine) and the disputes on the jurisdiction priorities on the population living outside the borders. The evolution of the relationships between the Orthodox and Roman-Catholic Churches enhance the importance and actuality of this subject. For example, the Primate of The Roman-Catholic Church has recently given up the title of Patriarch of the Occident that the ecumenical legislation had conferred (cf. can. 36 Quinisext). We also consider salutary the dialogue between The Orthodox Church and The Old Oriental (Non-Chalcedon) Churches, as well as The Orthodox Church and certain Protestant Church (Lutheran, Anglican, etc.), and last but not least between The Orthodox Church and any other church that claims Eucharistic priesthood.

The first part of the Project includes the analyses of "The Holy Mystery of Ordination according to the Orthodox Canonical Legislation and Doctrine, which has been separated at its turn in several subchapters.

In the first chapter of this part I made an attempt to present the way that the Holy Mystery of Ordination has been understood and administrated to the clergy of divine origin in the Ancient Church, i.e. since the Saint Apostles till the epoch of the Ecumenical Church. Therefore, I have also presented the way the Church has been organized during the inception phase, along with the specifications regarding the position of the bishop in the local Church.

The biblical and historical information corroborated with the liturgical and canonical data of the pre-Nicaea Church (The Apostles' Constitutions, The Apostolic Tradition, The Apostolic Canons, etc.) reveal that around the year 50 AD the Church of Jerusalem is already structured according to very precise hierarchy based on ranks established

on divine reasons. Saint Apostle Paul together with Barnabas and a handful of faithful persons initiated the discussion with the Apostles and Priests of Jerusalem in order to clarify the modality of including the pagan population into the Church (cf. Acts of Apostles, cap. XV, 1-2)[23]. Finally, in the same Church and period of time we find the deacons as the third rank of divine establishment (cf. Acts of Apostles, cap. IV).

In the second chapter I presented "the canonical provisions and norms in the first millennium regarding the Holy Mystery of Ordination", subjected to critical and objective analyses in the light of the canonical tradition and doctrine of the Eastern Orthodox Church.

Amongst others, special attention has been paid to the conditions of acceptance in the clergy, as provided by the canonical legislation in the first millennium. Certainly, the references to the canonical literature are present as well, always evaluated in the light of the canonical Orthodox doctrine.

The same methodology has been used in the presentation of the canonical age required by the clergy acceptance according to the three steps of divine establishment (bishop, presbyter, and deacon). The canonical status of each step has been analysed based on the canonical legislation and doctrine. This chapter – as all the rest of the Thesis – contains numerous quotation notes taken from the theological literature (with biblical or patristic contents) and historical one (ecclesial).

The third chapter describes the administration of the Holy Mystery of Ordination on the three stages of divine establishment, underlining the canonical effects and *ipso facto* the conditions where such effects disappear. This chapter includes as well the comments of consecrated canonists that are useful to distinguish the difference between the Orthodox Ordination and the heterodox one; certainly, I underlined as well the differences between the Eucharistic priesthood transmitted through the Ordination Mystery in the Orthodox Church and the forged priesthood offered by the so-called churches that are not built on Apostles' succession.

The fourth chapter of the first part contains the description of the canonical effects of the Ordination. In this respect, I made specifications on the juridical and canonical status of the clergy, with reference to the both canonical and civil legislation in the first millennium, aiming at establishing the juridical-canonical status of the unmarried clergymen; this aspect has also been debated in the works of the Holy Synod of our Church.

---

23 Cf. Dumitru Pintea, *Câteva considerații cu privire la ierarhia bisericească în veacul apostolic,* în MB, XXXVI (1986), nr. 3, p. 14.

The last chapter of this first part presents the punishments provided by the canonical legislation for the clergymen of divine establishment guilty of serious infringements of the ecclesial legislation. Obviously, we have paid special attention on the four main punishments, i.e. excommunication, deposition, defrocking, and anathema.

Certainly, this first part was intended to present the Holy Mystery of Ordination as it is provided by the legislation and doctrine of the Orthodox Church, to obtain the better understanding of the same aspects of the Roman-Catholic Church, which represent the subjects of the second part of the PhD Thesis Project.

Indeed, the second part describes the Holy Ordination Mystery as mentioned by the text of the Latin Canonical Codex, enforced on January the 25th, 1983. I should also add that the analyses and evaluation of this legislation regarding the Holy Ordination Mystery was not an easy task at all, considering the numerous notations and references to the Roman and Papal legislations. Besides, it is well-known that such legislation cannot be understood without its integration in the context of the Roman-Catholic ecclesiology and the investigation carried out by the canonists of this Church. In their approach, the canonists bring important historical, canonical, liturgical, etc. data regarding the Priesthood, the Ordination, the relationship between the divine establishment and the jurisdictional hierarchy, i.e. between the bishop and the Pope and so on.

I should also emphasize that the Latin Canonical Codex roughly presents the same provisions regarding the candidates to the Priesthood Mystery, the required conditions for Ordination, the impediments, etc. However, there are distinctions between the two codexes, e.g. the dispensation, the celibacy, and the relationship between the Eucharist and jurisdiction along with the canonical and juridical consequences. As regards the relationship between the Eucharist and the jurisdiction, this can be considered as the real *"causa dirimens"* of the ecumenical Church unity, because the affirmation of the prominence of the jurisdiction on the Eucharist resulted in the dogmatization of the Papal primacy in the Roman-Catholic Church and *ipso facto* the inherent consequence of papal infallibility.

Naturally, the third part includes the evaluation of the canonical legislation of the two Churches as regards the Ordination Mystery. This part also analyses the contribution of this Holy Mystery to the theological dialogue between the Orthodoxy and the Roman-Catholic Church, from canonical point of view.

The final part of our PhD Thesis in structured in accordance with the usage of the scientific work under the title "Conclusions". First of all, we attempted to raise again the reader's interest in the structure of our work and the key-ideas that represented the general

guidelines of our approach. At the same time, we reiterated and reaffirmed the important aspects of the Orthodox and Roman-Catholic Doctrines. The critical evaluation could easily result in the proper understanding of the aspects that make the difference between the two Churches as regards the Mystery of Ordination and generally the Eucharistic Priesthood, which is the very fundament of each ecclesial communion. Certainly, the Conclusions also contain literary references that are useful for the better understanding of the canonical doctrine and the ecclesiology of the two Churches in terms of Eucharistic and jurisdictional hierarchy.

The study of the text of canonical legislations of the two Churches corroborated with their canonical doctrine revealed a number of remarks and aspects that have not yet been included in the literature. Such remarks, observations, and aspects could also be considered as personal contribution, though modest, to the Romanian literature dealing with such topics. Anyway, the study of this canonical legislation offers some guidelines to the reader interested in the canonical legislation about Ordination, guidelines that should always be related to the Orthodox Canonical Doctrine.

As regards the objectiveness of our research works, we should appreciate that it has always been permanent preoccupation, as we have always been guided by the old principle belonging to the scientific approach, which compels the proper analyses and evaluation of the documentary evidence *"sine ira et studiu",* i.e. objectively. Certainly, such objectiveness is limited when the author belongs to a specific Church or Confession, which forces him or her to maintain within the limits imposed by this doctrinal and canonical limitation. It is well-known that in Orthodoxy these limits are stated and maintained in accordance with the Holy Canons of the first millennium Church; in the "sister" Roman-Catholic Church[24] the limitations are also under the compulsoriness of the Canons, i.e. the text of the present-day Canonical Codex enforced in January 1983 by the supreme authority (the Pope), thus remaining the fundament of the Latin Church legislation[25].

KEYWORDS :

Canonical Legislation and Doctrine, Administration of the Holy Ordination Mystery, Orthodox Church, Roman-Catholic Church

24 Cf. Acta Apostolicae Sedis, LIX (1967), p. 1057.

25 See *Constituția Apostolică, Sacrae disciplinae leges, a papei Ioan Paul II, din 25 ianuarie 1983,* in Codul de drept canonic, trad. în limba română de Pr. I. Tamaş, Iaşi, 1995, p. V-XII. See also, *Codul de drept canonic (latin). Principiile ecleziologico-canonice enunțate de Constituția Apostolică ,,Sacre Disciplinae Leges",* in O, LIII (2002), nr. 1-2; în AFTO, Ed. Universității din Bucureşti, Bucureşti, 2001, p. 25-40.

Selected references

Bea, A., *Ecumenismo nel Concilio*, Ed. Massimo, Milani, 1968.

Bel, Valer, *Unitatea bisericii în teologia contemporană*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2003.

Benga, Daniel *Metodologia cercetării ştiinţifice în Teologia istorică*, Ed. Sofia, Bucureşti, 2005.

Berenger, M. fils, *Les Novelles de l'empereur Justiein,* Tome I, Metz: Lamort, 1811.

Bergeron, Gaston M. *Reflections, on the missionary act*, în Theology Digest, vol. IX (1961), nr. 3.

Bisoc, Alois, *Preotul, identitate, misiune si formarea permanenta*, Ed. Sapientia, Iasi, 2003.

Boroianu, Dimitrie G., *Drept Bisericesc canoanele sfintei biserici ortodoxe de răsărit aşezate pe probleme şi interpretări*, Ed. Fundaţia Anastasia, Bucureşti, 2007.

Branişte, Ene, *Liturghiile romano-catolice în comparaţie cu cele ortodoxe*, în Ortodoxia, an IX (1957), nr. 1.

Idem*, Liturgica specială*, Bucureşti, 1980.

Idem, *Preoţia şi chipul preotului după Sfânta Scriptură*, în Biserica Ortodoxă Română, LXXXIII (1965), nr. 5-6.

Idem, *Vocaţia pentru preoţie*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 2.

Breton, Germain, *Du Pape de Joseph de Maistre*, Etude critique, Paris, 1931.

Bria, Ion, *Preoţie şi Biserică*, în Ortodoxia, an XXV (1972), nr. 4.

Idem, *Dicitonar de teologie ortodoxă*, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1994.

Broscăreanu, Rene, *Problema hirotoniei femeii*, în Ortodoxia, XL (1988), nr. 1.

Idem, *Taina Preoţiei în structura sacramentală a Bisericii, sub aspectul succesiunii apostolice*, în Ortodoxia, an XL (1988), nr. 1.

Bucevschi, O., *Conştiinţa de sine a Bisericii*, în Misionarul, IV (1932), nr. 2.

Buga, Ion, *Pastorala*, Ed. International Scorpion, Bucureşti, 1992.

Bujoreanu, Ioan M., *Colecţiunea de legiuirile Românei vechi şi celei noi*, vol. III, Bucureşti, 1885.

Bulgakov, Serghei, *Ortodoxia*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1997.

Bumis, P. I., *Consecinţele ridicării anatemelor de către Roma şi Constantinopol*, Atena, 1976.

Burca, George, *Rânduieli canonice privitoare la propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu*, în Mitropolia Moldovei şi Sucevei, an L (1974), nr. 3-4.

Buzan Sever, *Hirotonie şi hirotesie*, în Ortodoxia., IX (1957), nr. 4.

Buzdugan, C., *Puterea sfinţitoare a preoţiei,* în Mitropolia Moldovei şi Sucevei., L (1974), nr. 5-6.

Cabie, R, *La letter du pape Innocent I-er a Decentius de Gubbio (19 mars 416)*. Texte critique, traduction et commentaire, Coll. Bibliotheque de la Revue d'Histoire Ecclesiatique 58, Louvain, 1973.

Cândea, Spiridon, *Preoția creştină în concepția şi prețuirea Sfinților Părinți ai răsăritului*, în Altarul Banatului, an XLII (1992), nr. 7-9.

Idem, *Preoți sau căsătoriți sau celibatari*, în MitropoliaArdealului., an VI (1961), nr. 9-10.

Caprioli, M., *Celibato, în Dizionario Enciclopedico di Spiritualita*, Roma, 1990.

Idem, *Il decreto conciliare. Storia, analisi, dottrina*, II, Roma, 1990.

Idem, *La formazione dei sacerdoti nell'ultimo Sinod odei vescovi*, în Di vita spiritual, nr. 44, 1990.

Idem, *Preoția. Teologie şi spiritualitate*, Ed. Sapientia, Iasi, 2003.

Castano J. F., *Il dirrito sacramentale*, Roma, 1984-1985.

Catehismul Bisericii catolice, part. I, Ed. Arhiepiscopiei Romano-catolice de Bucureşti, 1993

Chiappetta, Luigi, *Il codice di diritto canonico*, part. II, cartea IV, Edizioni Dehoniane – Napoli, 1988.

Chialda, Mircea, *Melchisede- preot-rege din Salem,* Caransebeş, 1940.

Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, trad. Dumitru Fecioru, în *Părinți şi scritori Bisericeşti*, vol. I, Bucureşti, 1979.

Codex Juris Cononici, 1983, Libr. Editrice Vaticana, 2000.

Codul Canonic Catolic, Sapiența, Iaşi, 2004.

Colotelo, Dumitru M., *Hirotonia în ritul liturgic bizantin*, în Studii Teologice, XXVII (1975), nr. 7-8.

Coman, Ioan G, *Organizarea sinodală a Bisericii ortodoxe în paralel cu cezaro-papismul catolic*, în Studii Teologice, an II (1950), nr. 1-2.

Idem, *Preoția după Sfinții Părinți ai primelor patru secole*, în Mitropolia Olteniei, XXIV (1972), nr. 1-2.

Idem, *Sensul preoției la sfinții părinți*, în Studii Teologice, 1949, nr. 9-10.

Idem, *Sublimul preoției creştine*, Studii Teologice, VIII (1940), nr. 2.

Congar, Yves, *Le Concile, Deuxieme Session*, Paris, 1964.

Idem, *Ministere et communion eclesiale*, Paris, 1971.

Idem, *Ministeres et structuration de l'Eglise*, în La Maison-Dieu, nr. 102, Ministeres et ordinations, 1970.

Conciliul Ecumenic Vatican II. Constituții, decrete, declarații, Arhiepiscopia Romano catolică de Bucureşti, 2000.

Constituția despre liturghie – sacrosanctum Concilium, în vol. Conciliul Vatican II, Ed. Arhiepiscopiei Romano-catolice, Bucureşti, 1999.

Costandache, Mihail, *Patriarhia şi demnitatea de Patriarh în Biserica Ortodoxă*, în Ortodoxia, an XVIII (1965), nr. 2.

Cristişor, Manea M, *Ierarhia principalelor scaune episcopale în Biserica veche*, în Studii Teologice, an XV (1963), nr. 5-6.

Danca, Anton, *Alter Christus – Considerații despre chemarea şi trăirea preoțească*, Ed. Sapiența, Iasi, 2001.

Decret despre ecumenism – Unitatis redintegratio, vol. Conciliul Vatican II, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 1999.

Decret privind activitatea misionară a Bisericii – Ad Gentes, vol. Conciliul Vativan II. Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 1999.

Decret privind slujirea şi viața preoțească – Presbyterorum ordinis, 2, vol. Conciliul II Vatican, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 1999.

Deheleanu, Petru, *Erezia primatului papal*, în Ortodoxia, I (1949), nr. 2-3.

Demian, Teodor, *Despre ierarhia bisericească*, în Jertfa Laudei, Arad, 1945.

Denzinger H. şi C. Bannwart*, Enchiridion symbolorum, definitiorum et declarationum de rebus fidei et morum*, Ed. Decima sexta et septima, Friburgi, 1928.

Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Academiei, Bucureşti, 1984.

Dictionnaire encyclopédie de la Theologie Catholique, vol. I, Paris, 1869.

Dictionnaire Encyclopedique de la Liturgie, Vol. II, M-Z, sous la direction de Domenico Sartore et Achille M. Triacca, Turnhout, Belgium, 2002.

Diehl, Ch., *Buzance. Gradseur et decadence*, Ed. Flammanion, Paris, 1934.

Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re Oecumenica promulggata sunt exsequenda, Vatican, 1967.

Dragulin, Gheorghe, *O replică ortodoxă din veacul trecut la infailibilitatea papală*, în Ortodoxia, an XIII (1961), nr. 1.

Dron, Constantin., *Canoanele, canoane apostolice*, Ed. 2, Vol I, Ed. Cărților Bisericeşti, Bucureşti, 1933.

Idem, *Canoanele, sinoadele ecumenice*, Ed. 2, vol.II, Ed. Cărților Bisericeşti, Bucureşti, 1933.

Duchesne, L., *Les premiers temps de l'etat pontifical*, Ed. III, Paris, 1911.

Dumea, Claudiu, *Sacramentele, curs de liturgică dactilografiată*, Iaşi, 1986-1987.

Idem, *De ce nu se căsătoresc preoții catolici*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 1988.

Dură, Nicolae V, *Biserica crestina în primele patru secole. Organizarea şi bazele ei canonice*, în Ortodoxia, XXXIV (1982), nr. 3.

Idem, Considerații *asupra dialogurilor teologice ale Bisericii Ortodoxe cu Bisericile: Romano-catolia, Anglicana, Veche-Catolică, Orientală (Necalcedoniana) şi Luterană*, în Ortodoxia, XXXVII (1985), nr. 3.

Idem, *Dialogul teologic ortodox - romano catolic şi implcațiile sale eclesiologice*, în Mitropolia Banatului, 1986, nr. 1.

Idem, *Dipticele. Studiu istorico-canonic şi liturgic*, în Studii Teologice, an. XXX (1977), nr. 9-10

Idem, *Dispoziții şi norme canonice privind administrarea Sfintei Taine a Botezului,* în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 3-4

Idem, *Forme şi stări de manifestare a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de-a lungul secolelor. Mărturii istorice şi canonice*, în „Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române", Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1987.

Idem, *Intâistătătorul în Biserica ortodoxă*, în Studii Teologice, an XL (1988), nr. 1.

Idem, *Primatul papal în prespectiva dialogului orthodox-romano-catolic. Consideraţii eclesiologice*, în Mitropolia Banatului, 1987, nr. 5.

Idem, *Rânduieli şi norme canonice privind Sinodul I Ecumenic*, în Ortodoxia, an XXXIII (1981), nr. 1.

Idem, *Le Régime de la synodalité selon la législation canonique, conciliaire, oecuménique, du I-Er millénaire,* Ed. Ametist 92, Bucureşti, 1999.

Idem, *Relatile ecumenice actuale dintre Biserica Ortodoxa si Biserica Romano-Catolica si bazele lor eclesiastice*, în Glasul Bisericii, XLII (1983), nr. 9-12.

Enciclica patriarhilor orientali, anul 1723 art. 10, Moscova, 1848.

Enciclica Patriarhilor ortodocsi de la 1848. Studiul introductiv, text şi introducere, în Biserica Ortodoxă Română, decembrie, 1935.

Enciclica Pastor Aeternus în trad. englezã, H. Edward, *The Vatican Council and its Definitions,* New York, 1871.

Enchiridion Vaticanum *Vol. 4,* Bologna: Edizioni Dehoniane 1973.

Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, Trad. Iosif, Mitropolit Primat, Bucureşti, 1896.

Evdokimov, Paul, *Vârsta vieţii spirituale* , Ed. Christina, Bucureşti, 1993.

Farahat, Kamal, *Taina preoţiei în structura sacramentală a Bisericii sub aspectul succesiunii apostolice*, în Ortodoxia, an XL (1988), nr. 1.

Ferent, Eduard, *Teologia fundamentală a Sacramentelor*, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 2002.

Floca, Ioan N., *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note şi comentarii*, ediţia a III-a, Sibiu, 2005.

Idem, *Caterisirea în dreptul bisericesc orthodox*, în Studii Teologice, an XXXIX (1987), nr. 5.

Idem, *Drept canonic ortodox, legislaţie şi administraţie bisericească*, vol. II, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1990.

Idem, *Dispensa în dreptul bisericesc*, în Studii Teologice, an VII (1955), nr. 1-2.

Idem, *Întâietate onorifică, întâietate jurisdicţională şi primat de jurisdicţie universală*, în Studii Teologice, an CIII (1989), nr. 5-6.

Floca, Ioan şi Sorin Joanta, *Drept bisericesc*, Vol. I, Sibiu, 2006.

Fortino, F., *The Cathilic – Ortodox Dialogue*, în One în Christ, Vol. XVIII, nr. 3, 1982.

Galeriu, Constantin, *Exortaţia Apostolica – Gaidete în Domino*, în Ortodoxia, XXVI (1979), nr. 4.

Idem, *Preoţia ca slujire a cuvântului*, în Ortodoxia, XXXI (1979), nr. 2.

Galot, J., *La motivation evangelique du celibate*, în Gregorianum, nr. 53, 1972.

Găină, V., *Admisibilitatea căsătoriei a dua a preoților din punct de vedere dogmatic, canonic şi practice*, Cernăuți, 1907.

Găină, V., *Temeiuri canonice ale constiintei ortodoxe*, în Ortodoxia, XIV (1962), nr. 3.

Gheorghiu, D., *Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929.

Gobet, L. *De l'origine divine de l'episcopat*, Friebourg en Suisse, 1898.

Goffi, T., *L'integrazione affective dei sacerdoti*, Brescia, 1967.

Grigorie, Nazianz, *Despre preoție*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, în Biserica Ortodoxă Română, LXXV (1968), nr. 1-2.

Guettee, Vladimir*, Papalitatea schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica răsăriteană*, Ed. Apologeticum, 2005.

Hanga, Vladimir, *Principiile dreptului privat roman*, Cluj-Napoca, 1989.

Henri de Lubac, *Meditație asupra Bisericii*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2004.

Hefele, Ch. J., *Histoire des conciles d'apres les documente originaux*, trad. H. Leclerq, Paris, 1908.

Hopko, Th., *Catholicity and Ecumenism*, în St. Vladimir's Theological Quarterly, vol. 17, nr. 1-2, 1973.

Iana, Constantin M, *Dialogul ca mijloc de rezolvare a controverselor ivite în Biserica primelor trei veacuri*, în Ortodoxia, XX (1968), nr. 4.

Ioan, Papa Paul al II-lea, *Adhortatio apostolica Christifideles laici*, în Enchiridion Vaticanum 11, Bolognia, 1988.

Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Ed. Biserică Orodoxă, Bucureşti, 2004.

Ichim, Dumitru, *Problema celibatului preoțesc în Biserica romano-catolică*, în Studii Teologice, 1970, nr. 9-10.

Iordăcescu, Cicerone *Ierarhia cerească şi ierarhia bisericească,* trad. din lb. greacă, Chişinău, 1932.

Iosif, ep. Dunării de Jos, *Scrisoare către pustnici la Guette, Papalitatea schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală*, vol. I, Bucureşti, 1880.

Ivan, Iorgu, *Abaterile papalității de la organizația canonică a Bisericii*, în Ortodoxia, an VI (1954), nr. 4.

Idem, *Câțiva termini canonici. Înțelesul şi explicarea lor în dreptul bisericesc ortodox*, în Studii Teologice, XLI (1989), nr. 4.

Idem, *Vârsta Hirotoniei Clericilor*, în Biserica Ortodoxă Română, LV (1937), nr. 1-2.

Jaquier, E. *La doctrine des douze Apotres et ses enseignements*, Paris, 1891.

Jurca, Constantin Eugen, *Explicarea Sfintei Taine a Preoției*, în Mitropolia Banatului, XXXV (1985), nr. 5-6.

Konstantinidis, Ch., *Authority în the Orthodox Church*, vol. III, nr. 2, London, 1981.

Kung, Hans, *Structures of the Church,* trans. by S. Attanasio, Thomas Nelson and Sons, 1964.

La Visite de Sa Saintete le Pape Jean-Paul II au Patriarcat Oecumenique, în Episkepsis, an X (1979), nr. 221.

L'Unite des Eglises Catholique et Orthodoxe, Interview du Cardinal Willwbrands, în La Documentation Catholique, an LXVIII (1971), nr. 1578.

Lanne, Em., *Les Secraments de l'initiation chretienne et la Confirmation dans l'Eglise d'Occident*, în Irenikon, tom LVII, nr. 3, 1984.

Laplane, M. Henri, *Code de Droit Canonique annote,* des commentaries de l' Universite pontificale de Salamanque, Les editions du cerf et les editions Tardy, Paris, 1989.

Launov Jean si H. A. Moreton, *Rome et l'Eglise primitive. La suprematie et l'infaillibilite papales aux premiers siecles*, Paris, 1938.

Leciyes, Joseph, *Les Ordes mineurs en question*, în La Maison-Dieu, Ministeres et ordinations, nr. 102, 1970.

Leon, Papa XIII, *Enciclica Satis cognitum*, 29 iunie, 1896.

Lexicon des kirchenrechts, Ed. Herder, Freiburg-Basel-Wien, 2004.

L' Huillier, Peter, *Dreptul Bisericesc la sinoadele ecumenice I-IV*, Bucureşti, Ed. Gnosis, 2000.

Lombardia, P., *Codice di Diritto Canonico*, Ed. Commentata, Roma, 1987.

Lupu, Ştefan *Ghid practic pentru elaborarea unei lucrări ştiinţifice în teologie*, Ed. Sapienția, Iaşi, 2000.

Manolache, Anca, *Din problematica femenină actuală*, în Mitropolia Banatului., nr. 7-8, 1985.

Idem, *Sfănta Taină a Hirotoniei*, în Glasul Bisericii, XL (1981), nr. 3-5.

Mansi, *Collectio Conciliorum*, VI, col. 672, traducere Teodor M. Popescu, în Biserica Ortodoxă Română, LIII (1935), nr. 11-12.

Marga, Irimie, *Ierarhia în epoca apostolică succesoare directă a lui Hristos*, în Anualul academic, 2003-2004, Sibiu.

Marina, Eugen C., *Despre preoţi şi diaconi în Sfintele Canoane,* în Bisserica Ortodoxă Română, LXXXIII (1965), nr.11-12, p.1070.

Martinică, Isidor*„ Codul de Drept Canonic (latin). Principiile ecleziologico-canonice enunţate de Constituţia apostolică Sacrae disciplinae leges*, în *Anuarul Facultăţii de Teologie Ortodoxă. Universitatea Bucureşti*, Ed. Universităţii din Bucureşti, 2001.
Idem, *Sacramentele Bisericii Catolice în Teologie, în cărtile Sfinţilor Părinţi şi în Dreptul Canonic*, vol. II, Ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, Bucureşti, 2003.

Marmion, Columba, *Hristos, Idealul preotului*, Trad. Augustin Ciungan, Ed. Viaţa Creştină, Cluj Napoca, 2004.

Mărturisirea de credinţă a Bisericii Ortodoxe, 1642, traducere de Alexandru Elian, Bucureşti, 1981.

Message au Patriarche Athenagoras, în La Documentation Catheolique, an LII (1970), nr. 1555.

Message au Patriarche Dimitrios, în La Documentation Catholique, nr. 3, 1985.

Mihăiţă, Nifon, *Arhiepiscopul Târgovişte, Ortodoxie şi ecumenism*, Ed. Agora, Bucureşti, 2000.

Mihălțan, Ioan, *Preoția Mântuitorului Hristos şi preoția bisericească*, în Mitropolia Ardealului., 1984, nr. 11-12.

Idem*, Preoția mântuitorului Hristos şi preoția bisericească*, Ed. Episcopiei Oradiei, 1993.

Milaş, Nicodim, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, Canoanele sinoadelor ecumenice*, Arad, 1934.

Idem*, Hirotonia ca piedică pentru căsătorie*, Sibiu, 1907.

Idem, *Dreptul bisericesc oriental*, Trad. Dim. I. Cornilescu si Vasile S. Radu, Tip. Guternberg, Bucureşti, 1931.

Mircea, Ioan, *Cei şaptezeci de ucenici ai Mântuitorului şi problema ierarhiei bisericeşti*, în Studii Teologice, 1968, nr. 9-10.

Idem, *Preoția harică si Preotia obştească*, în Ortodoxia, 1979, nr. 2.

Mitrofanovici, Vasile, *Liturghia Bisericii dreptcredincioase răsăritene*, Cernăuți, 1909.

Moisescu, Iustin, *Ierarhia bisericească în epoca apostolică*, Ed. Anastasia 2002.

Molcut, Emil şi Dan Oancea, *Drept roman*, Bucureşti, 1993.

Moldovan, Ioan *Hirotonia femeii şi pozitia ortodoxă,* în Ortodoxia, LI (2000), nr. 1-2.

Moldovan, Ilie, *Semnificația şi responsabilitatea slujirii preoțeşti după Sf.Apostol Pavel*, în Ortodoxia, 1979, nr. 2.

Molitfelnic, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1998.

Montceaux, Paul, *L'apostolat de saint Pierre a Rome, a propos d'un livre recent,* în Revue d'histoire et de literature religieuse, Ii-e serie, tom. I, 1910.

Neaga, Nicolae, *Facere, text şi scurte note explicative*, Sibiu, 1945.

Nectarie, Sf. de Eghina, *Despre preoție*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2008.

Ne vorbeşte Sfântul Ioan de Kronstadt, Ultimul Jurnal mai-noiembrie 1908, Ed. Egumenița, 2002.

Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Sfânta Taină a Hirotoniei sau Preoției*, în Telegraful Roman, Sibiu, 15 iulie 1973, nr. 27-28.

Noailles, P. et A. Dain, Les Novelles de Leon VI le Sage, *Les Belles Lettres*, Paris, 1944.

Papadopoulos, Hrysostom*, Primatul papal al Romei. Studiu istoric critic*, Ed. II, Atena, 1964

Pârvu, Constantin, *Dreptul de devoluțiune*, în Studii Teologice, VI (1964), nr. 7-8.

Pathil, K., C.*M.I., Problems and Prospects of Ecumenism Today*, în The Living World (Lerala), vol. 90, nr. 4, 1984.

Paul, Jacques, *Biserica si cultura în Occident*, vol. I, Trad. Elena Liliana Ionescu, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1996.

Petrescu, Teodosie, Cătălina Mititelu, Marian Vlad, Mădălina Stan, *Omagiul Profesorului Nicolae V. Dură la 60 de ani*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2006.

Ostrogorskv, G., *Geschichte des byzantinischen state*, Munchen, 1940.

Phidas, Vlassios, *Droit Canon, Une perspective ortodoxe*, Chambesy, Geneve, 1988.

Pintea, Dumitru, *Câteva consideraţii cu privire la ierarhia bisericească în veacul apostolic*, Mitropolia Banatului, XXXVI, nr. 3, 1986.

Pinto, Pio Vito, *Commento al Codice di Diritto Canonico*, prezentatione del Card. Mario Francesco Pom pedda, Ed. Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano, 2001.

Pitulescu, Ioan, *Dictionar de termeni juridici uzuali*, Bucureşti, 1996.

Plămădeala, Antonie, *Preotul în Biserică*, *în lume, în casă*, Sibiu, 1996.

Pocitan, Vasile, *Drept canonic, dupa prelegile Domnului Constantin Popovici*, Cernauţi, 1896.

Pop, Octavian, *Jurisdicţia în dreptul bisericesc (parohială, episcopală, mitropolitană)*, Ed. Mirton, Timişoara, 2004.

Popescu, Dumitru, *Relaţiile dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Romano-catolică*, în Studii Teologice, XXXI (1979), Nr. 5-10.

Idem, *Sfânta Taiăa a preoţiei. Ierarhia bisericească sacramentală, după Sfanta Scriptură şi Sfânta Tradiţie. Preoţia Obştească*, în Ortodoxia, XLI (1989), nr. 1.

Popescu, Orest, *Istoria catehumenatului creştin*, în Candela, VII (1888), nr. 8.

Popescu, Simeon, *Dezvoltarea primatului papal şi influenţa lui asupra creştinătăţei*, Sibiiu, 1882..

Popescu, Teodor M, *Îndrumări metodice de lucru pentru studenţii în teologie*, în Studii Teologice, VIII (1956), nr. 7-8.

Idem, *Cezaropapismul romano-catolic de ieri şi de azi*, în Ortodoxia, III (1951), nr. 4.

Idem, *Netemeinicia primatului papal oglindită în operele unor mari ierarhi*, în Ortodoxia, XVII (1965), nr. 2.

Idem, *Premisele primatului papal*, în Ortodoxie, VII (1955), nr. 1.

Idem, *Primii didascăli*, Bucureşti, 1932.

Idem, *Primatul episcopului Romei în concepţia papalistă*, în Ortodoxia, IV (1952), nr. 2.

Popovici, Constantin, *Fontânele şi Codicii dreptului bisericesc ortodox*, Cernauţi, 1866.

Popovici, Eusebiu, Istoria bisericească universală, Vol. I, Bucureşti, 1925.

Popovici, Iustin, *Biserica Ortodoxî şi ecumenismul*, Ed. Orthodox Kypseli, Tesalonic,1974.

Pravila bisericească, numitaă cea mică, de la Govora în 1640, Tip. Academiei Romane, Bucureşti, 1884.

Pravila lui Matei Basarab (Pravila mare), Târgovişte, 1652.

Prenter, R., *Die Ordination der Fraien, Lutherisehes Verlagshaus*, Berlin – Hamburg, 1967.

Protopopescu, Toma D., *Simonia din punct de vedere canonic*, Bucureşti, 1900.

Pufulete, Silviu P., *Pedeapsa coborârii din treapta după canoanele Bisericii creştine*, în Studii Teologice, XX (1968), nr. 7-8.

Raguin, Yves, *Celibat pentru timpul nostru*, Trad. Manuela Chesches, Ed. Ars Longa, Iasi, 1998.

Răműreanu, Ioan, *Arianismul. Sinodul I Ecumenic de la Niceea din 325*, în Istoria Bisericească Universală, vol. 1, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1987.

Idem, *Primatul papal şi colegialitatea episcopală în dezbaterile conciliului al II-lea de la Vatican*, în Ortodoxia, XVII (1965), nr. 2.

Remete, George, *Sfintele Taine, în contextul dialogului ortodox-lutheran*, Ed. Reintregirea, Ed. II, Alba-Iulia, 2009.

Reville, A. *Les origines de l'episcopat*, I, Paris, 1894.

Rezus, Petru, *Poziția actuală a celor nemulțumiti de hotărările Sinodului IV ecumenic*, Ortodoxia, III (1951), nr. 2-3.

Rigal, J., *Des communautes pour l'Eglise*, Paris, 1981.

Riquet, Michel, S. J., *Le Pape heritier des pouvoirs de Pierre*, în Tu es Petrus. Encyclopedie populaire sur la Papaute, Paris, 1934.

Rus, Constantin, *Conciliul I Vatican şi oficiul petrin. Poziția canonică a Bisericii Ortodoxe*, în Teologia, VI, nr. 3-4, Arad, 2002.

Rusin, Jan, Sfânta Taină a Hirotoniei şi validitatea ei în raporturile interconfesionale, în Ortodoxia, XXV (1973), nr. 3.

Salachas, D., *Il principio, della Struttura sinodale delle Chiese oriental nella legislazione canonica antica,* în Nicolaos, an VI (1978).

Salma-Cazacu, Tatiana*, Introducere în psiholingvistică,* Bucureşti, 1968.

Saltet, Louis*, Les réordinations, Etude sur le sacrament de l'ordre*, Paris 1907.

Sava, Viorel, *Taina Hirotoniei în ritualul liturgic ortodox şi în cel catolic*, în Analele Stiintifice , Tom IV, Iaşi, 1997-1998.

Salaville, S., *L'unite de l'Eglise par la Papaute*, în Tu es Petrus, Encyclopedie populaire sur la Papaute, Paris, 1934.

Schmenann A., N. Afanasief şi N. Kouloumzin, *The Primacy of Peter în the Orthodox Church,* The Faith Press, 1973.

Sesan, Valerian, *Curs de drept bisericesc universal*, Ediție îngrijită de Dr. Milan eşan, Cernăuți, 1942.

Idem, *Despre ortodoxie şi catolicitate - cercetări istorice*, în Ortodoxie, XIII (1961), nr. 2.

Idem, *Modificarea legii şi statului pentru organizarea Bisericii ortodoxe române*, Cernăuți, 1936.

Idem, *Monotelismul. Sinodul VI ecumenic de la Constantinopol din 680-681. Sinodul II trulan din 691-692,* în Istoria Bisericească, Vol. 1, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1987.

Simion, Sfântul al Tesalonicului, *Despre Sfintele Hirotonii*, cap. 196, trad. Toma Teodorescu, Bucureşti, 1865.

Simeon, Sfântul Noul Teolog, *„Întîia cuvântare morală"*, trad. Dumitru Stăniloae, Filocalia, vol VI, Bucureşti.

Simion, Sf. al Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe*, retip. Toma Teodorescu, Bucureşti, 1865.

Stan, Liviu, Aspectele ignorate ale schismei, în Ortodoxia, VI (1954), nr. 2-3.

Idem, *Codificarea canoanelor*, Ortodoxia, (1999), nr. 1-2.

Idem, *Contribuţii ale teologilor români în probleme de drept bisericesc*, în Biserica Ortodoxă Română, LXXXI (1963), nr. 3-4.

Idem, *Har şi jurisdicţie*, în Studii Teologice, XXII (1970), nr. 1-2.

Idem, *Mirenii în Biserica, Studiu canonic-istoric*, Sibiu, 1939.

Idem, *Poziţia laicilor în Biserica Ortodoxă,* în Studii Teologice, XX (1968), nr. 3-4.

Idem, *Primatul adevărului înaintea oricărui alt primat*, în Ortodoxia, XX (1968), nr. 1.

Idem, *Succesiunea apostolică*, în Studii Teologice, VII (1955), nr. 5-6.

Idem, *Tăria nezdruncinată a sfintelor canoane*, în Ortodoxia, XXII (1970), nr. 2.

Staniloae, Dumitru*, Din aspectul sacramental al Bisericii*, în Studii Teologice, 1966, nr. 9-10.

Idem, *Fiinţa Tainelor în cele trei confesiuni*, Ortodoxia, an VIII (1956), nr. 1.

Idem, *Ortodoxie şi romanism*, Ed. Consiliului Arhiepiscopiei Sibiu, 1939.

Idem, *Sinteza ecleziologică*, în Studii Teologice, 1965, nr. 5-6.

Idem*, Teologia Dogmatica Ortodoxă, Vol. III, Bucureşti,* 1978.

Statutului pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române.

Stephanopoulos, R. G., *Catholicity and Ecumenism*, în St. Vladimir's Theological Quarterly, vol. 17, nr. 1-2, 1973.

Stickler, A. M., *Evoluzione della disciplina del celibate nella Chiesa d'Occidente dalla fine dell'eta patristica al Concilio di Trento*, în Sacerdozio e celibate, Roma, 1975.

Idem., *Historia Juris Canonici Latini: Institutiones Academicae*, vol. I, LAS, Roma, 1950.

Soare, Gheorghe I., *Forma de conducere în Biserică*, Bucureşti, 1938.

Idem, *Temeiuri canonice pentru prerogativele patriarhului, inscrise în Statutul Bisericii Ortodoxe Romane*, în BOR, an. LXVII (1949), nr. 1-2.

Idem, *Temeiurile scipturistice ale distincţiei episcop şi presviter,* Buzău, 1939.

Şaguna, Andrei, *Compendiu de drept canonic*, ediţia a III-a, Sibiu, 1913.

Idem, *Compendiu de drept canonic al unei sfinte sobornicesti şi apostolnicesti biserici*, Ediţia II, Sibiu, 1885.

Theodorian, Mariu, *Drept canonic oriental*, Ed. Voinţa naţională, Bucureşti, 1905.

Tia, Teofil *Elemente de pastorală misionară pentru o societate pos-ideologică*, Ed. Reintregirea, Alba-Iulia, 2003.

Tixeront, J., *Histoire des Dogmes*, cartea I, Paris, 1924.

Tissot, P. A., *Les douze livres du Code de l'empereur Justinien, Tome premieir*, Metz: Behmer, 1807.

Uriarte, J. M., *Ministerio sacerdotal e celibate*, în Iglesia viva, nr. 91-92, 1981.
Urs von Balthasar, Hans*, La theologie de l'histoire*, Ed. Plon, Paris, 1955.

Vasilescu, Coman *Datoria preotului de a predica învăţătura creştină*, Bucureşti, 1900.

Vasilescu, E., *Săvârşitorii cultului în diferite religii*, în Glasul Bisericii, XX (1961), nr. 7-8.

Verhelst, Chanoine F., *Precis de Dogmatique*, Bruxelles, 1930.

Zarea A., *Unele rânduieli canonice privitoare la episcopi*, Glasul Bisericii, XXIV (1965), nr. 9-10.

Zăvoianu, Corneliu, *Învăţătura despre ierarhia bisericească la Dionisie Pseudo-Areopagitul,* în *StudiiTeologice,* 1978, nr. 9-10.

Zuzek, I., *La giurisdizione dei vescovi ortodossi dopo il Concilio Vaticano II*, în La Civilta Cattolica, 1971.